

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาไทยเป็นเครื่องมือแสดงความเป็นชาติ เป็นสื่อในการติดต่อ สร้างความสัมพันธ์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจระหว่างคนไทยด้วยกัน ภาษาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการถ่ายทอด วัฒนธรรม ดำรงความเป็นเอกลักษณ์และเอกราชของชาติไทย ดังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระดำรัสเกี่ยวกับภาษาว่า " ภาษา นอกจากจะเป็นเครื่องมือสื่อสาร แสดงออก ถึงความรู้สึกนึกคิดของชนทั่วโลกแล้ว ยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นวัฒนธรรมอารยธรรม และเอกลักษณ์ประจำชาติด้วย " (กรมศิลปากร, 2526, หน้า 1) นอกจากนี้ บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2523, หน้า 2) ได้กล่าวว่า " การขาดภาษา เป็นการขาดเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างยิ่ง การมีภาษาของตนเองใช้ ในกิจกรรมของคน ทำให้คนในชาติสำนึกว่า แต่ละคน เป็นส่วนหนึ่งของชาติตน " ในด้านการศึกษาแล้วเรียนภาษาไทยมีความสัมพันธ์กับวิชาต่างๆ มากมาย นักเรียนจะใช้วิชาภาษาไทยเป็นสื่อในการสร้างความเข้าใจและค้นหาความรู้ ในศาสตร์สาขาต่างๆ ล้วนต้องใช้ภาษาไทยเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ภาษาไทยจึงเป็นวิชาที่สำคัญที่นักเรียนต้องนำไป ใช้ประโยชน์ทั้งแสวงหาความรู้และเพื่อประกอบอาชีพ ดังที่รัฐปะนิย์ นาครทรรพ และประภาศรี สีหอำไพ (2520, หน้า 3) กล่าวว่า " การเรียนภาษาไทยมีความสำคัญ กล่าวคือต้องใช้เป็น เครื่องมือสำหรับค้นคว้าวิชาการต่าง ๆ ให้กว้างขวางออกไปไม่ว่าจะเป็นวิชาอะไร ย่อมต้องใช้ ภาษาไทยเป็นสื่อในการสอนทั้งสิ้น " ด้วยเหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้วิชาภาษาไทย เป็นวิชาบังคับของหลักสูตรซึ่งนักเรียนทุกคนต้องเรียน ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปในการเรียนการสอนภาษาไทยก็คือ การที่จะ ส่งเสริมและพัฒนาการใช้ภาษาของนักเรียนให้ถูกต้อง ปลูกฝังให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อภาษาและ สามารถใช้ภาษาเพื่อเป็นสื่อในการติดต่อและเป็นเครื่องช่วยในการศึกษาค้นคว้าและประกอบอาชีพได้ อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเองเพื่อ ให้เป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ โดยเน้นความต้องการท้องถิ่นและประเทศ ชาติในด้านโครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วยวิชาบังคับแกน วิชาบังคับเลือก วิชาเลือกเสรี

และกิจการรวม บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2523, หน้า 3) ได้ให้ความสำคัญของการสอนภาษาว่า " การสอนภาษาควรได้รับความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งในวงการศึกษานี้ " นอกจากนี้ภาษายังใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษา อันจะส่งผลต่อการประสบผลสำเร็จในชีวิตได้ดังที่ สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์มพรรย์ (2536, หน้า 2) ได้อธิบายไว้ว่า ความสำคัญของภาษาไทยอีกประการหนึ่งนั่นก็คือ ช่วยให้ผู้ที่มีความสามารถทางภาษาประสบผลสำเร็จในชีวิตหรือในการดำเนินกิจการต่างๆที่มีความสามารถทางภาษาสูง เมื่อมีความคิดริเริ่มใหม่ๆใดๆขึ้นแล้ว สามารถใช้ภาษาไทยพูดหรือเขียนแสดงความคิดเห็นนั้นๆออกมาเป็นที่ประจักษ์ให้ผู้อื่นได้รับรู้และเป็นที่ชื่นชอบของบุคคลทั่วไปได้และการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้ประสบผลสำเร็จตามความคาดหวังนั้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งเพราะการเรียนการสอนภาษาไทยให้ดีขึ้นย่อมทำให้นักเรียนมีพัฒนาการทางภาษาที่ดี อันเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนภาษาไทยเท่าที่ผ่านมายังไม่ประสบผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการได้แก่ หลักสูตร หนังสือเรียน ครูผู้สอน วิธีการสอน การจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา การใช้สื่อการสอนและตัวนักเรียนเป็นต้น การจัดสภาพการเรียนการสอนที่ดีจะมีผลทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาการใช้ภาษาของตนเอง จนสามารถใช้ประโยชน์จากการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เพื่อแสวงหาความรู้ในชั้นสูง หรือเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพได้

องค์ประกอบสำคัญที่สุดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณภาพการเรียนการสอนก็คือ ครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในการจัดประสบการณ์ต่างๆ ทำให้นักเรียนมีคุณภาพตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ดังที่ อภา สณีสรสวัสดิ์ (2524, หน้า 48) กล่าวว่า หลักสูตรที่บรรจุเขียนไว้อย่างดีเลิศจะดำเนินไปตามความมุ่งหมายหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับผู้นำไปปฏิบัติในการเรียนการสอนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โดยตรงก็คือ ครู ดังนั้นเพื่อให้หลักสูตรได้ผลตามความคาดหวัง จะต้องคำนึงถึงครูเป็นประการสำคัญด้วย ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ สงบ ลักษณะ (2533, หน้า 20) ที่ได้กล่าวเกี่ยวกับบทบาทของครูในการใช้หลักสูตรและการสอนนักเรียนไว้ว่า ครูผู้สอนเป็นหัวใจสำคัญของการบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ครูจะต้องสามารถนำความมุ่งหวังของหลักสูตรมาแปลงเป็นภาคปฏิบัติ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องใช้วิธีสอนที่หลากหลายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ทั้งความรู้ ความคิด การปฏิบัติ เจตคติ คุณธรรม และจริยธรรม

ดังนั้นเพื่อที่จะให้การสอนของครูดำเนินไปสู่เป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพในการพัฒนาเยาวชนของชาติ แนวทางที่จะช่วยครูได้ คือการช่วยลดปัญหาในการสอนของครู ตลอดจนสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ที่สามารถเอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู

ให้มากที่สุด ศรีสุดา จรรย์กุล (2526, หน้า 11-12) ได้กล่าวถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ ๆ สรุปได้ว่า ครูต้องเปลี่ยนแนวการสอน วางแผนการสอนจากการบอกและท่อง มาเป็นการส่งเสริมความรู้โดยการรู้จักคิด ค้นคว้า แก้ปัญหา และใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง ครูควรใช้อุปกรณ์เพื่อการเสริมการสอน การจัดกิจกรรมเสริมความรู้นั้น ครูต้องสัมพันธ์กับผู้บริหารและครูภาษาไทยด้วยกันเองเพื่อสะดวกในการดำเนินการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนให้ได้ประสิทธิภาพและบรรลุผลตามที่หลักสูตรต้องการนั้น นอกจากตัวครูผู้สอนและนักเรียนจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญแล้ว ยังมีองค์ประกอบอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยอีกหลายประการ หากจัดให้องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้มีความพร้อมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ย่อมจะทำให้การเรียนการสอนของครูประสบผลสำเร็จมากขึ้น ดังที่กองวิจัยทางการศึกษา (2533, หน้า 35) ได้ศึกษาและสรุปถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อคุณภาพผลผลิตของโรงเรียนแบ่งออกได้เป็น 2 องค์ประกอบใหญ่ คือ

1. องค์ประกอบด้านการบริหารโรงเรียน ได้แก่ ภูมิหลังของผู้บริหารด้านเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา ประสบการณ์ด้านการบริหาร จำนวนนักเรียน จำนวนบุคลากร ความเพียงพอของอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อมของชุมชน การที่โรงเรียนได้รับการนิเทศจากภายนอก การจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

2. องค์ประกอบทางด้านการเรียนการสอน ได้แก่ ภูมิหลังของครูด้านเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา ประสบการณ์ด้านการสอน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและวิชาขึ้นครู ความเพียงพอของอุปกรณ์การสอน ภูมิหลังของนักเรียนด้านเศรษฐกิจและสังคม การใช้เวลาของครู การปฏิบัติงาน วิธีการสอนและการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน การวัดและประเมินผล สมรรถภาพด้านการแก้ปัญหาของครูเกี่ยวกับการเรียนการสอน

แต่ในด้านสภาพของการเรียนการสอนภาษาไทยในแต่ละโรงเรียนยังแตกต่างกัน โดยเฉพาะในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งได้ประสบปัญหาต่างๆ มากดังที่ ก่อ สวัสดิทานิชย์ (2535, หน้า 24) กล่าวว่า " การปฏิบัติงานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษานั้น ประสบกับปัญหาอุปสรรคมากมาย หลายแห่งขาดครู หลายแห่งใช้อาคารเรียนซึ่งไม่สมบูรณ์ แทบทุกแห่งขาดตำราเรียนและอุปกรณ์การสอน " ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการประเมินผลโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ (2535, หน้า 9-10) ได้สรุปปัญหาและอุปสรรคไว้ดังนี้

1. อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ขาดอาคารเรียน อาคารประกอบ ตลอดจนห้องจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน

2. วัสดุอุปกรณ์บางประเภทยังขาดแคลน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องโรเนียว เป็นต้น
3. อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนมีจำนวนไม่เพียงพอ
4. บุคลากร มีจำนวนไม่เพียงพอ และวุฒิสาขาวิชาเอกไม่ตรงกับที่สอน
5. งบประมาณได้รับล่าช้า และมีจำนวนไม่เพียงพอใช้จ่ายในการจัดการเรียนการสอน
6. การประชาสัมพันธ์เพื่อชักจูงเด็กเข้าเรียนต่อ ยังทำได้ไม่ครอบคลุมทั้งอำเภอ และขาดการประสานงานและวางแผนร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

7. การประสานงานการขยายโอกาสทางการศึกษา ระหว่างหน่วยงานต่างๆ ยังไม่มีการสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรที่แน่ชัด จากหน่วยงานระดับนโยบายเจ้าสังกัด

8. ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ฐานะยากจน ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาและต้องการให้เด็กช่วยทำงานบ้าน ผู้ปกครองบางคนในท้องถิ่นนิยมส่งบุตรหลานไปทำงานหารายได้ให้ครอบครัว

ผู้ศึกษาฯ ได้สอบถามศึกษานิเทศก์ที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ และบุคลากรที่ทำหน้าที่ปฏิบัติงานการสอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ทราบว่า การเร่งขยายโอกาสทางการศึกษา โดยเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาในหลายโรงเรียนที่ยังไม่พร้อม หรือมีความพร้อมแต่ยังไม่สมบูรณ์ เช่น ให้ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษา รับผิดชอบสอนภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้นด้วย ทำให้ผู้สอนพบปัญหาอย่างมาก ประการสำคัญ ยังไม่ได้ผ่านการอบรมความร่วมมือทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ เทคนิควิธีการต่าง ๆ แต่อย่างไร้ทั้งสิ้น และมีอีกหลาย ๆ โรงเรียน จำเป็นต้องเปิดทำการสอนในระดับมัธยมศึกษาขณะที่ขาดความพร้อมทั้งอาคารสถานที่ จำนวนครู วุฒิทางการศึกษาของครู ประสบการณ์การสอนของครูในระดับมัธยมศึกษา สื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา ตลอดจนการสนับสนุนด้านต่างๆ อีกด้วย

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ และเป็นวิชาบังคับตามหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนในระดับมัศึกษาย่อมแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา ซึ่งนับได้ว่าเป็นบทบาทใหม่ของผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ ปัจจัยสนับสนุนต่างๆ เพิ่มขึ้นมากด้วย และจากสภาพความไม่พร้อม ย่อมทำให้เกิดเป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนที่จะให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ประกอบกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ยังไม่เคยได้ทำการศึกษาสำรวจถึงอุปสรรคและปัญหาการสอนวิชาภาษาไทยอย่างเป็นระบบมาก่อน ทำให้ผู้ทำ

การศึกษาส่งใจและเห็นสมควรที่จะได้มีการศึกษาสภาพและปัญหาที่แท้จริง ในการสอนวิชาภาษาไทย ที่ผู้บริหารและครูผู้สอนภาษาไทยประสบอยู่ โดยศึกษาในด้านการใช้หลักสูตรวิชาภาษาไทย เอกสารประกอบหลักสูตร การใช้วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอน ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยและการใช้วัตกรรมการสอนตลอดจนการจัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน วิชาภาษาไทย ทั้งนี้เพื่อที่จะได้นำผลการศึกษามาเสนอให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ทราบถึงสภาพที่เป็นจริง ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้น อันเป็นข้อมูลที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน วิชาภาษาไทย ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และในที่อื่น ๆ ให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาค้างนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. สภาพและปัญหา แนวทางการพัฒนาตลอดจนข้อคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาภาษาไทย
2. สภาพและปัญหาในการจัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของผู้บริหาร

ขอบเขตการศึกษา

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 200 โรงเรียน
2. การศึกษาค้างนี้มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งครอบคลุมสภาพและปัญหาที่สำคัญในด้านการสอนวิชาภาษาไทย ดังต่อไปนี้

2.1 การใช้หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

2.2 การใช้วิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.3 แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

2.4 ความรู้เกี่ยวกับการวิจัย และการใช้วัตกรรมการจัดการเรียนการสอน

2.5 การจัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

สภาพการสอนวิชาภาษาไทย หมายถึง ความเป็นจริง สิ่งที่เป็นอยู่ สิ่งที่ได้ปฏิบัติเพื่อให้ การเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา บรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร

ปัญหาการสอนวิชาภาษาไทย หมายถึง อุปสรรค ข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน วิชาภาษาไทยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ในจังหวัดเชียงใหม่ ทุกอำเภอ กิ่งอำเภอ

ผู้บริหาร หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าสถานศึกษาหรือผู้รับผิดชอบ ในฝ่ายวิชาการ

ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย หมายถึง ข้าราชการครูที่ทำหน้าที่สอนวิชาภาษาไทยในระดับมัธยม ศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบสภาพและปัญหา แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน วิชาภาษาไทยในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณา ส่งเสริมปรับปรุงแก้ไข การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษา

2. ได้ทราบสภาพและปัญหาในการจัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ของผู้บริหาร ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เป็นข้อมูลในการพิจารณา ส่งเสริม หรือการปรับปรุงแก้ไขการจัดการและการบริหารโรงเรียน